

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ▪ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ▪ ΤΜΗΜΑΤΑ ΔΙΕΤΟΥΣ
ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ

ΟΝΟΜΑ:
ΗΜ/ΝΙΑ: / 9 / 2023 ΤΜΗΜΑ:

Βαθμός %
☺

Α' Ομάδα

A.1.

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Σωστό
- δ. Λάθος
- ε. Λάθος

A.2.

α) Κατά την Εθνοσυνέλευση του 1862-64, *Οι πεδινοί* είχαν ως ηγέτη τον Δημήτριο Βούλγαρη, ο οποίος υπονόμει τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς. Με παρεμβάσεις στο στρατό επιχείρησε τη δημιουργία σώματος «*πραϊτωριανών*»* για να εξασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία. Εμπόδιο στις επιδιώξεις του στάθηκαν πολιτικές ομάδες και θεσμοί. Ο Βούλγαρης έβρισκε οπαδούς ανάμεσα σ' εκείνους που είχαν διοριστεί παράνομα στο στρατό ή στο δημόσιο, και φοβούνταν μη χάσουν τη θέση τους σε περίπτωση επικράτησης συνθηκών κοινοβουλευτικής νομιμότητας, σε άνεργους πτυχιούχους και στους μικροκαλλιεργητές. Ο λαός συμμετείχε ενεργά στη συγκρότηση αυτών των Πεδινών.

β) Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε:

- συγκρότηση κράτους δικαίου,
- εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία,
- ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας,
- βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας.

γ) Αντίθετα με άλλες χώρες της Ευρώπης, στο τελευταίο τέταρτο του αιώνα δεν προέκυψαν ταξικά κόμματα. Στην Ελλάδα πολλές κοινωνικοοικονομικές αντιθέσεις αμβλύνονταν μέσω των πελατειακών σχέσεων και με τη μεγάλη, συγκριτικά με άλλες χώρες, κοινωνική κινητικότητα. Τα δύο μεγάλα κόμματα δεν προσπάθησαν να δώσουν ένα τοπικό ή κοινωνικό-ταξικό στίγμα. Παρατηρείται επίσης σχετική αυτονομία της πολιτικής ελίτ από την κοινωνία. Όμως, όλα τα κόμματα απευθύνονταν ιδιαίτερα στους αγρότες, που αποτελούσαν το μεγαλύτερο μέρος του ενεργού πληθυσμού.

B.1.

α) Το γαλλικό κόμμα υποστήριζε την πολιτική διεύρυνσης των εδαφικών ορίων του κράτους, εκφράζοντας κατά κύριο λόγο τα συμφέροντα των ατάκτων, οι οποίοι μπορούσαν να κερδίσουν τη ζωή τους μόνο από τον πόλεμο. Ασφαλώς, μέλημα των προσφύγων από αλύτρωτες περιοχές ήταν η απελευθέρωση της ιδιαίτερης πατρίδας τους. Εξαιτίας αυτής της πολιτικής ονομάστηκε και «εθνικό κόμμα».

β) Ο Κωλέττης, ως αρχηγός του γαλλικού κόμματος, επεδίωκε μια κυβερνητική πολιτική που θα ενίσχυε το ρόλο του βασιλιά, υπονομεύοντας έτσι τον κοινοβουλευτισμό. Δεν δίσταζε να

χρησιμοποιεί βία και νοθεία για να τρομοκρατεί τους εκλογείς, ώστε να ψηφίζουν υπέρ του κόμματος του¹². Το 1846/1847 κατείχε πέντε από τα επτά υπουργεία της κυβέρνησής του, δεν παρουσιαζόταν όμως σχεδόν καθόλου στο Κοινοβούλιο και καθιστούσε αδύνατο τον έλεγχο της εκτελεστικής εξουσίας. Επέβαλε έτσι ένα είδος κοινοβουλευτικής δικτατορίας. Μετά το θάνατο του Κωλέττη, το 1847, το γαλλικό κόμμα πέρασε σε φάση παρακμής, καθώς επικράτησε διαμάχη για τη διαδοχή. Κατά την περίοδο του Κριμαϊκού πολέμου το (αγγλικό και) γαλλικό κόμμα έχασαν την εμπιστοσύνη των οπαδών τους, μετά τη βίαιη συμπεριφορά (της Αγγλίας και) της Γαλλίας απέναντι στην Ελλάδα, με το ναυτικό αποκλεισμό της χώρας.

B.2.

α) Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1850 έγινε φανερή μια συνολική δυσαρέσκεια μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού λόγω της οικονομικής δυσπραγίας και της δυσλειτουργίας του πολιτικού συστήματος και συγκροτήθηκαν αντιπολιτευτικοί όμιλοι με εκσυγχρονιστικά κατά κύριο λόγο αιτήματα: ελεύθερες εκλογές, φορολογική μεταρρύθμιση με στόχο την ελάφρυνση των αγροτών, κρατικές επενδύσεις σε έργα υποδομής, ίδρυση αγροτικών τραπεζών, απλούστερη διοίκηση. Τα αιτήματα αυτά εξέφρασε σε μεγάλο βαθμό με την πολιτική του δράση ο *Αλέξανδρος Κουμουνδούρος*.

β) Το Φεβρουάριο του 1862 η δυσαρέσκεια κατέληξε σε επανάσταση, με αίτημα την απομάκρυνση του βασιλιά. Στην επανάσταση συμμετείχαν κατά κύριο λόγο αξιωματικοί, άνεργοι απόφοιτοι πανεπιστημίου που δεν ήθελαν να εργαστούν στους κλάδους της αγροτικής και βιοτεχνικής παραγωγής και αισθάνονταν κοινωνικά αδικημένοι. Συμμετείχαν ακόμη και πολλά άτομα ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία ζητούσαν ευκαιρίες για ενεργότερη συμμετοχή στα πολιτικά πράγματα. Στις 12 Οκτωβρίου 1862 ο Όθων αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη χώρα.

B' ΟΜΑΔΑ

Γ.1. Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Χαρίλαο Τρικούπη, το όραμα για ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο θα ήταν οικονομικά ανεπτυγμένο και ισχυρό στη διεθνή σκηνή, δεν πραγματοποιήθηκε. Παρά τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, το κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση. **Η παραπάνω πραγματικότητα, σε συνδυασμό με τις μεταβολές που υπέστη η ελληνική οικονομία κατά την ίδια περίοδο επηρέασαν τις σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, συνέβαλαν στην εμφάνιση νέων και τελικά οδήγησαν σε κοινωνικές διαφοροποιήσεις, σύμφωνα με την πρώτη δευτερογενή πηγή.** Έτσι, η αντίθεση ανάμεσα στα πρωτοεμφανιζόμενα στοιχεία του διαρκώς διογκούμενου αστικού πληθυσμού, των μικρομεσαίων αγροτών και των εργατών αφενός και των παλιών καστών που είχαν την στήριξη του βασιλιά αφετέρου, γινόταν όλο και πιο σαφής. **Ειδικότερα, αστοί, που συνειδητοποιούσαν τον προοδευτικό ιστορικά πολιτικό τους ρόλο, σύμφωνα με τον Πετρίδη και διανοούμενοι απογοητεύονταν όλο και περισσότερο από τη γενικότερη κατάσταση και την αναποτελεσματικότητα του κράτους, το οποίο χαρακτηριζόταν από μια βραδυκίνητη γραφειοκρατία. Δεν έβλεπαν την επιθυμητή οικονομική ανάπτυξη, ενώ διαπίστωναν ότι μεγάλωνε η απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη. Παράλληλα, σύμφωνα με την δεύτερη δευτερογενή πηγή, ο αναβρασμός που επικρατούσε στην ύπαιθρο, η κινητοποίηση μικροαστικών σωματείων, οι δυσκολίες λόγω της αστικής μετανάστευσης, όπως η ανεργία και η ακρίβεια, οι αντιδράσεις των φοιτητών, ως φυσικό επακόλουθο της επαναστατικότητας που χαρακτήριζε το πανεπιστήμιο με την υποβολή δήλωσης στο παλάτι μία εβδομάδα πριν το κίνημα στο Γουδή για την πάταξη της ανικανότητας και της διαφθοράς των πολιτικών και η αρθρογραφία του τύπου με προεξάρχουσες τις εφημερίδες ο "Χρόνος" και η "Ακρόπολη" που δημοσίευαν πύρινα άρθρα με λαϊκιστική και αντι-αστική ρητορική (π.χ. επιβολή φόρου εισοδήματος και μείωση δασμών) και καλούσαν σε μία "ειρηνική επανάσταση" ενθάρρυναν και τροφοδοτούσαν τις επαναστατικές τάσεις των μικροαστικών τάξεων** Ανάλογη δυσαρέσκεια και αναταραχή επικρατούσε, κατά την ίδια περίοδο

(δεκαετία 1890) και σε μεγάλο μέρος των μικροκαλλιεργητών, λόγω των φόρων, του σταφιδικού προβλήματος και των διαχρονικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν. Έτσι, γύρω στα 1900, οργανώθηκαν αναρχο-σοσιαλιστικές ομάδες με απήχηση στον αγροτικό πληθυσμό της Πελοποννήσου και εκδηλώθηκαν ένοπλες διαδηλώσεις από τους σταφιδοπαραγωγούς, η πλειοψηφία των οποίων διαλύθηκε βίαια από τον στρατό και την αστυνομία. Οι αξιωματικοί του στρατού ήταν επίσης δυσαρεστημένοι, καθώς εκτιμούσαν ότι λόγω οικονομικής αδυναμίας ο στρατός θα ήταν αναποτελεσματικός σε περίπτωση πολέμου. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τις συνεχείς οικονομικές χρεοκοπίες, τον παλαιοκομματισμό και την αποτυχία στα εθνικά θέματα, σύμφωνα με την πρώτη πηγή, οδήγησαν σε κρίση της εμπιστοσύνης προς τα κόμματα συλλήβδην, οι άνθρωποι πίστευαν ότι οι θεσμοί και τα κόμματα δεν ήταν ικανά να υλοποιήσουν τις επιθυμίες τους. Στο διάστημα από την πτώχευση του 1893 έως τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 τα δύο μεγάλα κόμματα προσπάθησαν να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα, χωρίς όμως επιτυχία, γεγονός που δημιούργησε την εντύπωση ενός γενικού αδιεξόδου. Ούτε το δηλιγιαννικό κόμμα μπόρεσε, ελλείψει χρημάτων, να τηρήσει την υπόσχεσή του για λιγότερους φόρους, ούτε το τρικουπικό να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα.

Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, που τελείωσε με ολοκληρωτική ήττα της Ελλάδας, επέτεινε το πολιτικό αδιέξοδο. Η δυσπιστία προς τα κόμματα κορυφώθηκε και έδωσε στον Γεώργιο την ευκαιρία να επιβληθεί στο Κοινοβούλιο και να ασκεί προσωπική πολιτική. Όσες μεταρρυθμίσεις έγιναν μέχρι το 1909, κατά κύριο λόγο από κυβερνήσεις του τρικουπικού κόμματος υπό την ηγεσία του Γεωργίου Θεοτόκη, ήταν διοικητικού χαρακτήρα (π.χ. αποκέντρωση).

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, με τη σταδιακή αποδυνάμωση της πολιτικής ολιγαρχίας της εποχής, διαμορφώθηκαν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την προώθηση μεταρρυθμίσεων και την εξασθένιση του ισχυρού ρόλου που διαδραμάτιζε το στέμμα στην πολιτική ζωή, με αποκορύφωμα την εκδήλωση του κινήματος στο Γουδή το 1909, που σηματοδότησε τη μετάβαση στη κυριαρχία των μεσαιών τάξεων.

Δ.1. Όσο οι Έλληνες ήταν υπόδουλοι, σε γενικές γραμμές τηρούσαν κοινή στάση απέναντι στον κατακτητή. Όταν άρχισε η εκδίωξη των Τούρκων, άρχισαν οι συγκρούσεις μεταξύ των μέχρι τότε ομοιοούτων. Το βασικότερο ζήτημα αφορούσε το ποιος και πώς θα διαχειριζόταν την εξουσία.

α) Η διαμάχη αυτή συνδέεται με την κάθοδο του Δημητρίου Υψηλάντη στην επαναστατημένη Πελοπόννησο, ως πληρεξουσίου του αδελφού του Αλεξάνδρου, Γενικού Επιτρόπου της Φιλικής Εταιρείας, με σκοπό την ανάληψη της ηγεσίας της Επανάστασης. Όταν ο Υψηλάντης έφτασε στην Ύδρα, οι πρόκριτοι, σύμφωνα με την δευτερογενή πηγή Α, τον αναγνώρισαν, αρχικά, ως απεσταλμένο. Από εκεί κατευθύνθηκαν στο Άστρος, όπου συνάντησε τα μέλη της γερουσίας, τους προκρίτους της Ρούμελης και του Μοριά, όπως και των νησιών, τους στρατιώτες και τους οπλαρχηγούς και όλοι μαζί πια έφτασαν στα Βέρβενια (στην Αρκαδία) με σκοπό να συσχεφθούν για την οργάνωση της διοίκησης. Ωστόσο, οι Πελοποννήσιοι είχαν ήδη ορίσει από μόνοι τους κυβερνητικά όργανα τοπικής εμβέλειας. **Μάλιστα όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο κείμενο Α' της ιστορικής πηγής, οι «ολιγαρχικοί», όπως προσδιορίζονται οι πρόκριτοι, αρνήθηκαν να του παραχωρήσουν το δικαίωμα να ηγείται εκείνος της Επανάστασης με την πρόφαση ότι δε νομιμοποιείται να παρουσιάζεται ως αρχηγός στο όνομα της Αρχής. Επιπλέον αξίωσαν να επικυρώσει την Γερουσία τους, διατηρώντας για τον εαυτό του απλώς μια γενική εποπτεία των**

υποθέσεων του Αγώνα και των στρατευμάτων, τα οποία βέβαια θα διοικούνται από συγγενείς και οικείους, σύμφωνα με τις αποφάσεις της Γερουσίας, η οποία επρόκειτο να αποτελέσει και το συμβούλιό του. Από την πλευρά του ο Υψηλάντης θέλησε να επιβάλει ένα δικό του «Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου», που θα του επέτρεπε να συγκεντρώσει τη στρατιωτική και πολιτική εξουσία στα χέρια του. Ο Υψηλάντης μάλιστα πρότεινε τη δημιουργία ενός συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης, ώστε να εξασφαλιστούν οι οικονομικοί πόροι για τη συνέχιση του αγώνα και η πειθαρχία στο στράτευμα. **Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το κείμενο Α' απαίτησε να οριστεί ο ίδιος «υπέρτατος άρχων» αναλαμβάνοντας καθήκοντα αρχιστρατήγου, ως πληρεξούσιος της Αρχής, διοικώντας με απόλυτη εξουσία σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο.** Επίσης, εισηγήθηκε την αντικατάσταση της Γερουσίας από ένα συμβουλευτικό σώμα που θα αναλάμβανε τον ανεφοδιασμό της επανάστασης. Όπως ήταν αναμενόμενο οι πρόκριτοι δεν το αποδέχθηκαν και με δυσκολία αποσοβήθηκε η σύρραξη. Η αντίθεση μεταξύ των δύο πλευρών άλλωστε δεν είχε ως αντικείμενο μόνο το ποιος θα κατείχε πραγματικά την εξουσία, αλλά αφορούσε και τη δομή του υπό ίδρυση κρατικού οργανισμού. Από τη μια ο Υψηλάντης θεωρούσε ότι οι τοπικιστικές τάσεις αποτελούσαν εμπόδιο για την οργάνωση του Αγώνα, ενώ από την άλλη οι πρόκριτοι, έχοντας διαφορετικές επιδιώξεις, ήθελαν να είναι όλοι υπεύθυνοι για όλα. Συγκροτήθηκαν λοιπόν οι πρώτες παρατάξεις.

β) Στη Β' Εθνοσυνέλευση του Άστρους, το 1823, ο ανταγωνισμός για την εξουσία πήρε μεγάλες διαστάσεις. Συγκροτήθηκαν δύο ισχυρά κόμματα, των προκρίτων και των κλεφτοκαπεταναίων. Οι τελευταίοι είχαν αποκτήσει μεγάλη δύναμη μετά τις πρώτες πολεμικές επιτυχίες, **και σύμφωνα με το κείμενο Β' είχαν καταστεί φυσικοί αρχηγοί του επαναστατημένου λαού.** Έτσι, συγκρούονται με τους κοτσαμπάσηδες, που σε καμιά περίπτωση δεν επιθυμούσαν να αποποιηθούν την ισχύ που κατείχαν για αιώνες. Προσπάθησαν, λοιπόν οι πρόκριτοι να εκμηδενίσουν αυτή τη δύναμη, υποστηρίζοντας ότι η ηγεσία της επανάστασης ανήκει σε εκείνους που ξέρουν να κάνουν πολιτικούς χειρισμούς. Οι κλεφτοκαπεταναίοι αντέτειναν ότι η εξουσία ανήκει σ' εκείνους που διεξάγουν τον πόλεμο. Οι πρόκριτοι κατόρθωσαν να συγκεντρώσουν την εξουσία στα χέρια τους, καταλαμβάνοντας εκείνοι τις κυβερνητικές θέσεις. Ακολούθησε διχασμός, καθώς κυριάρχησαν προσωπικές φιλοδοξίες, το φατριαστικό και τοπικιστικό πνεύμα.

γ) Ο διχασμός εξελίχθηκε σε εμφύλιο πόλεμο πρώτο εξάμηνο του 1824. **Όπως χαρακτηριστικά παρουσιάζεται στο κείμενο Β', που αποτελεί δευτερογενή πηγή η πρώτη περίοδος του εμφυλίου εκδηλώνεται αρχικά σαν σύγκρουση του στρατιωτικού κόμματος της «μαχαιοκρατίας», που αντιπροσωπεύεται κυρίως από τον Κολοκοτρώνη, με το κόμμα των πολιτικών, «των καλαμαράδων» όπως χαρακτηρίζονται στο κείμενο της ίδιας πηγής.** Στην πρώτη φάση επικρατούν οι ισχυροί πρόκριτοι της Πελοποννήσου, κυρίως της Αχαΐας, δηλαδή ο Ζαΐμης και ο Λόντος που είχαν ερείσματα στην κυβέρνηση Κουντουριώτη. Μετά την επικράτηση των προκρίτων, η διαμάχη τελείωσε με αμνηστία. Ωστόσο, το δεύτερο εξάμηνο του 1824 δημιουργήθηκαν νέα αντιμαχόμενα στρατόπεδα, τα οποία συγκροτήθηκαν αυτή τη φορά με τοπικιστικά κριτήρια. Το ένα αποτελούσαν Πελοποννήσιοι πρόκριτοι και στρατιωτικοί, και το άλλο Υδραίοι και Σπετσιώτες, υποστηριζόμενοι από Ρουμελιώτες οπλαρχηγούς. **Πληροφορίες για τη δεύτερη φάση παρέχονται στο κείμενο Γ' που συνδυάζει στοιχεία πρωτογενούς και δευτερογενούς πηγής στο οποίο τονίζεται ότι η δεύτερη φάση ξεκινά, όταν μετά τον Μάιο του 1824, διάφοροι Πελοποννήσιοι ηγέτες άρχισαν να καλούν σε ανταρσία εναντίον της επαναστατικής ηγεσίας. Συγχρόνως, οι αντίπαλοί τους, με επικεφαλής τους**

αδερφούς Κουντουριώτη και τον Ιωάννη Κωλέττη, προσπαθούσαν να εντάξουν στο στρατόπεδο τους Στερεοελλαδίτες οπλαρχηγούς διοχετεύοντας τους επιστολές στις οποίες τόνιζαν τοπικιστικές διαφορές. Ενδεικτική μάλιστα της πόλωσης, είναι η επιστολή του Ιωάννη Κωλέττη, του μετέπειτα πρωθυπουργού της Ελλάδος, που παρατίθεται στο κείμενο Γ', με την οποία καλεί τους ρουμελιώτες οπλαρχηγούς σε συνασπισμό εναντίον των προκρίτων της Πελοποννήσου, οι οποίοι σύμφωνα πάντα με τον Κωλέττη, μετά τις στρατιωτικές επιτυχίες τους προσπαθούν να αντικαταστήσουν την παλαιότερη πολιτική ιεραρχία, δηλαδή τους Τούρκους μπέηδες και αγάδες. Έτσι, παροτρύνει τους Ρουμελιώτες να κατεβούν στην Πελοπόννησο και να λεηλατήσουν τις περιουσίες των Πελοποννησίων, αφενός γιατί το δικαιούνται δεδομένου ότι αγωνίζονται χωρίς τα απαραίτητα εφόδια και αφετέρου τάζοντας τους πλουτισμό από τα δάνεια που συνήψε η κυβέρνηση. Ο δεύτερος εμφύλιος πόλεμος, πρωτοφανής σε αγριότητα, τελείωσε με νίκη των νησιωτών.

Έτσι, κατά το 1825 στο στρατόπεδο των νικητών άρχισαν να διαμορφώνονται τα μελλοντικά ξενικά κόμματα.